



የመጽሐፍ ቅዱስ
ጁ አግራፊና
 ታሪካዊ ጥናት ምርመራ



የብሉይ ኪዳን ክፍል

አይ-ጉ-ሪ-ታ
B/2-5 ያ

የመጽሐፍ ቅዱስ



ጂኦግራፊና

ታሪካዊ ጥናት ምርመራ



የብሉይ ኪዳን ክፍል

ለአንባቢዎች ማስገንዘቢያ ማ

በዚህ መጽሐፍ ውስጥ የተጠቀሱት ቀናት ሁሉ እንደ ኦሮጵ አቆጣጠር መሆኑን ለአንባቢዎች እንገልጻለን ማ

የብሉይ ኪዳን ክፍል ።

መግቢያ ።

መጽሐፍ ቅዱስ የጥንት መጽሐፍ ሲሆን የመጨረሻ ውም ክፍል ከተጻፈ በግምት ሁለት ሺ ዓመታት ያህል አልፏል ። እርሱም የታሪክ ፣ የጂኦግራፊ ፣ የትንቢት ፣ የቅኔ ፣ የሃይማኖት ትምህርት ፣ «የተከበረና እጅግ ታላቅ የሆነ ተስፋን» የሚሰጥ መጽሐፍ ነው ።

ብሉይ ኪዳን ጊዜ የታወቀው ዓለም ።

(በ፩ኛው ካርታ ላይ ተመልከቱ ።)

ብሉይ ኪዳን ጊዜ የታወቀው ዓለም ከዓባይ ወንዝ መጨረሻ (አፍ) ያሉትን ባሕር ችግርና አገሮችን ይዞ እስከ ፋርስ ባሕር እራሱን ድረስ ከዚያም በደቡብ የሲና ተራራ ፣ በ ሰሜን በኩል ደግሞ እስከ አራራት ተራራዎች ያሉትን ይጠቀልላል ። እርሱም የኢትዮጵያን ስፋት ከሁለት እጥፍ የሚበልጥ በግምት ከዚህ መሬት ሁለት ሦስተኛው እጅ ሰው የማይኖርበት በረሃ ነው ።

ስለ ባሕሮች ፣ የተራራ ሰንሰለት ፣ ወንዞች ፣ አገሮችም ።

ባሕሮች ።

፩ኛ በብሉይ ኪዳን የዓለም ካርታ ውስጥ በስተ ሰሜን ምሥራቅ ጠረፍ በኩል ዙሪያውን በምድር የተከበበ ከሁሉ የበለጠ ስፋት ያለው ውኃ የካስፒየን ባሕር ይገኛል ።

፪ኛ በደቡባዊ ምሥራቅ ወሰን በኩል በብሉይ ኪዳን ታሪክ የተጠቀሱት የኤፍራጥስና የጤግርስ ወንዞች የሚፈሰሱበት የፋርስ ባሕር ይገኛል ።

፫ኛ ሁለቱ የባሕር ሰላጤዎች በኤርትራ ባሕር ሰሜናዊ በኩል የሚገኙ የስዌዝ ባሕርና የአካባ ባሕር በካርታው በስተ ደቡብ ምዕራብ በኩል ይገኛሉ ።

፬ኛ የሜዲቴራኒያ ባሕር ወይም ታላቁ ባሕር የምዕራባዊውን ወሰን ይይዛል ።

፭ኛ በካናን ያለው የጨው ባሕር ከታላቁ ባሕር 400 ሜትር ዝቅ ያለ ነው ።

የተራራ ሰንሰለት ።

፮ኛ የአራራት ተራራዎች በካስፒየን ባሕርና በትንሹ እስያ መካከል ይገኛሉ ። ከሁሉ የበለጠው የተራራ ጫና 5,500 ሜትር ነው ።

- ፪ኛ የካስፒየን ተራራዎች ከአራራት ወጥተው የካስፒየንን ባሕር ከደቡብ ዳር ጀምረው እስከ ምሥራቃዊው ጠረፍ ይከቡታል ።
- ፫ኛ የዛግሮስ ተራራዎች ደግሞ ከአራራት ተነሥተው ወደ ደቡባዊ ምሥራቅ አቅጣጫ ወደ ፋርስ ባሕር ሰሜናዊ ጠረፍ ይደርሳሉ ።
- ፬ኛ የሊባኖስ ተራራ ሰንሰለት ከአራራት ተራራ ሰንሰለት ከምዕራብ ጎን ተነሥቶ በታላቁ ባሕር ጠረፍ አቅራቢያ አድርጎ በስተ ደቡባዊ አቅጣጫ ይጓዛል ።

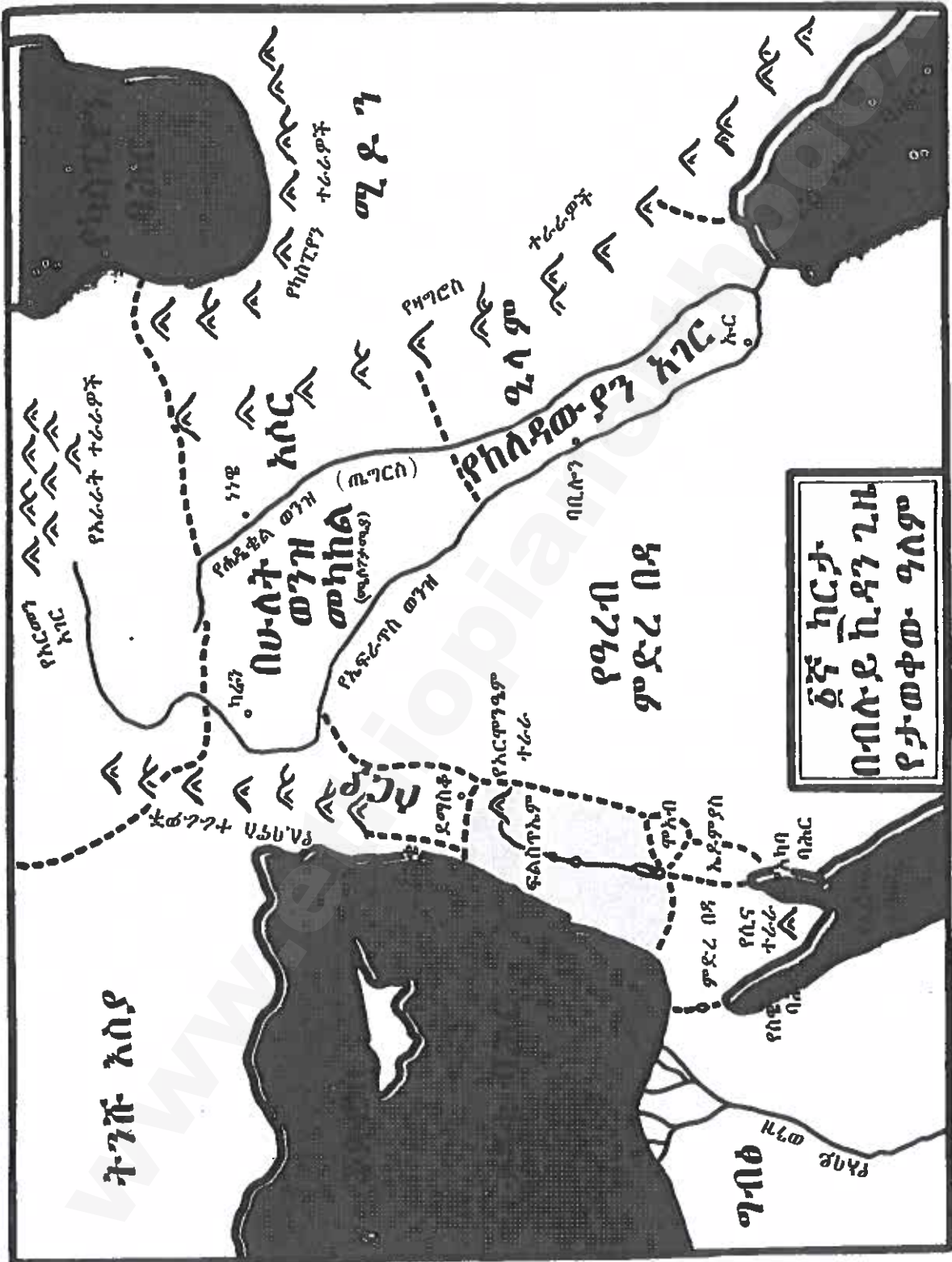
ወንዞች ።

- ፩ኛ በብሉይ ኪዳን ዘመን ከታወቁ ወንዞች የኤፍራጥስ ወንዝ በስፋትና በርዝመት ከፍ ያለ ነበር ። የዚህም ወንዝ መነሻዎች በአራራት (በአርመን) አገር ሲሆኑ ርዝመቱም 2,840 ኪሎሜትር ነው ። ከርዝመቱ ግማሽ የሚበልጠውን ርቀት በጀልባ ወደ ላይ ያስኬዳል፤ ከባቢሎን ከተማ ሲደርስ ስፋቱ አንድ ኪሎሜትር ተኩል ይሆናል ።
- ፪ኛ ጤግርስ በመጽሐፍ ቅዱስ ሒዴቄል የተባለው ወንዝ ከአራራት ሸንተረር ይነሣና በስተ ደቡባዊ ምሥራቅ አቅጣጫ ይወርድና ወደ ኤፍራጥስ ወንዝ ይገባል ። ርዝመቱም 1,830 ኪሎሜትር ይሆናል ።
- ፫ኛ የዮርዳኖስ ወንዝ ከሁሉ ያነሰ ቢሆንም በመጽሐፍ ቅዱስ ከሁሉ የታወቀ ነው ። እርሱም ከአርሞንዲም ተራራ ሥር ተነሥቶ ወደ ጨው ባሕር ይወርዳል ። (ሰለ ዮርዳኖስ ወንዝ በተጨማሪ በዚህ መጽሐፍ በገጽ ፲፩ በሰፊው እንግራለን ።)

የአገሮች ሁናቴ ።

፩ኛ በተራራው መካከል ያሉ አገሮች —

- ሀ) የአርመን አገር ፤ ይህ ስም በመጽሐፍ ቅዱስ ባይገኝም ፤ ትርጉሙ የመነጨው ከአራራት ቃል ነው ። ይህም አገር በካስፒየን ባሕር በስተ ምዕራብ ይገኛል ።
- ለ) ሚዶን ፤ ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ከመወለዱ 633 ዓመታት በፊት ሚዶን የተባለ መንግሥት ተቋቋመ ። ለትንሽ ጊዜ ብቻ አይሉ በ550 ዓመተ ዓለም ወደቀ ፤ ትልቅነቱም ወደ ፋርስ ዞረ ። (የሚከተለውን ማስታወሻ ተመልከቱ ።)
- ሐ) ፋርስ ፤ በቀድሞ ጊዜ በሚዶን መንግሥት ሥር ነበር ። ነገር ግን በቂሮስ የተመሩት የፋርስ ሕዝብ እምፀው ሚዶንን አሸነፉ ፤ በመጨረሻውም በ538 ዓመተ ዓለም ባቢሎንን ተዋግተው ያዙት ። (ኢሳ. ፵፩ ፣ ፩ ፣ ፪ ፣ ፵፱ ፣ ፳፰ ፣ ፵፮ ፣ ፩ ተመልከቱ ።) የፋርስ መንግሥት ግዛት ከምሥራቃዊ ከአሕዛብ መንግሥታት ሁሉ ከፍ ያለ ሲሆን እስከ ኢትዮጵያ ጠረፍና እስከ ህንድም ድረስ ተስፋፋቶ ነበር ።



፪ኛ የቆላ (ገዛቅ ያሉ) አገሮች—

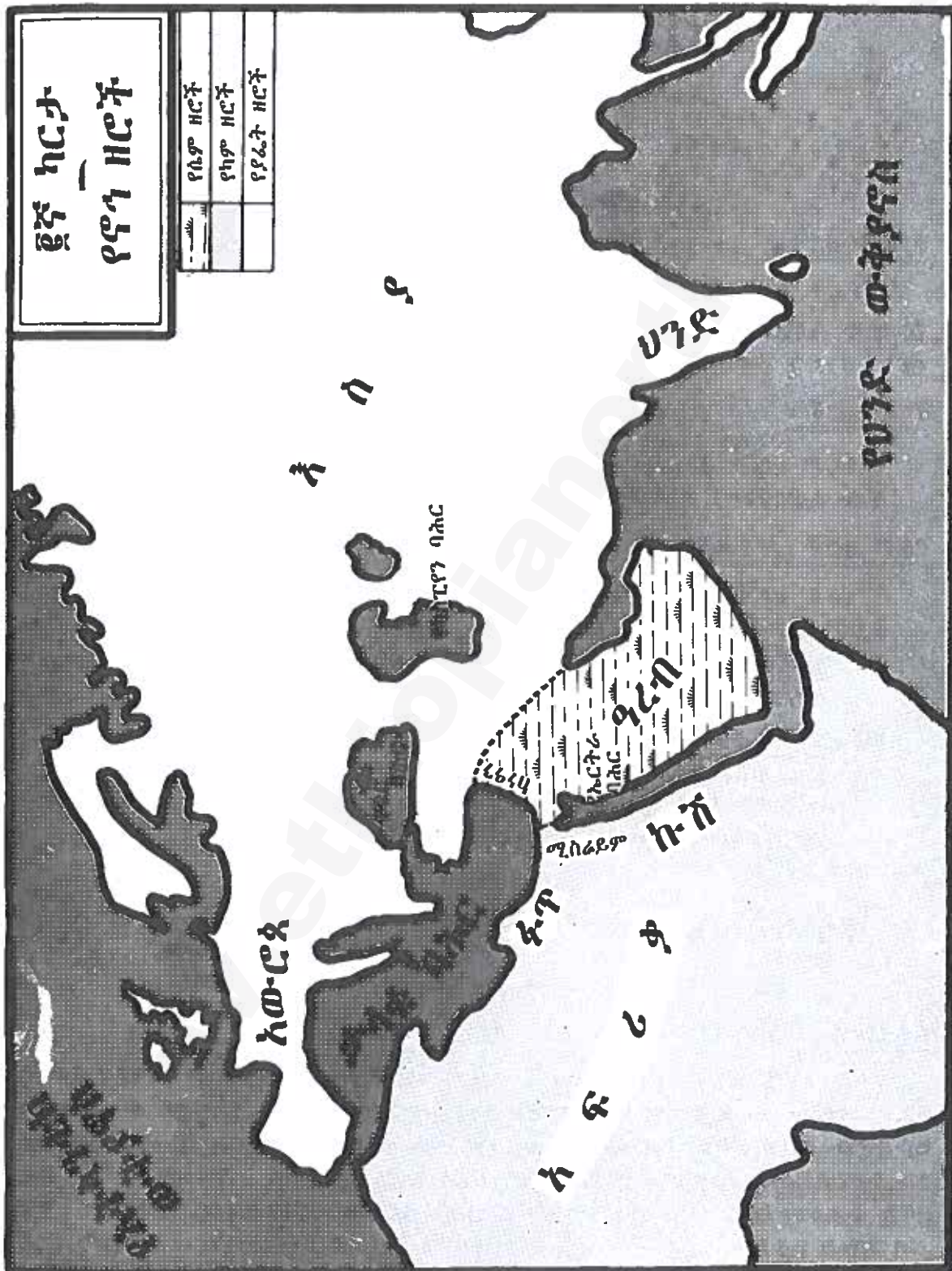
- ሀ) አሶር ፤ እርሱም ከፋርስ ባሕር በስተ ሰሜን ይገኛል ። ዋናው ከተማው ነንዌ ነበር ።
- ለ) ዒላም ፤ ይህ አገር ከአሶር በስተ ደቡብ ምሥራቅና ከፋርስ በስተ ምዕራብ በዛግርስ ተራራዎችና በጤግርስ ወንዝ መካከል የሚገኝ ነው ። ይህም አገር በአሶር መንግሥት ሥር ወደቀ ።
- ሐ) ሜሶፖታሚያ (በሁለት ወንዝ መካከል) ፤ ይህ አገር በጤግርስና በኤፍራጥስ ወንዞች መካከል የሚገኝ ለም ሚዳ የሆነ አገር ነበር ። በኋላ ቆይቶ የአሶር ግዛት ክፍል ሆነ ።
- መ) የክለዳውያን አገር ፤ ይህ አገር በቀድሞ ጊዜ ሰናዓርና ባቢሎን ይባል ነበር ። ከከተማዎቹ አንዱ ኡር የተባለ አብርሃም የተወለደበት ቦታ ነው ።
- ሠ) ዓረብ ፤ የዓረብ በረሃ በብሉይ ኪዳን ዘመን ከታወቀው የዓለም ካርታ ውስጥ ሰፊውን ክፍል ይዞ የሚገኝ ነው ፤ እርሱም ከፋርስ ባሕር እስከ ኤርትራ ባሕር አቋርጦ ከዚያም በስተ ሰሜን በኩል እስከ ኤፍራጥስ ወንዝ ድረስ ይደርሳል ። ሰዎች ዞሮ መጓዝን በመምረጥ በረሃውን በቀጥታ ሊያቋርጡ አይፈልጉም ነበር ።

፫ኛ በታላቁ ባሕር ጠረፍ የሚገኙ አገሮች—

- ሀ) ትንሹ እስያ (አሁን ቱርክ) ፤ በብሉይ ኪዳን የሄታውያን ምድር ይባል ነበር ። ይህም አገር በአዲስ ኪዳን ታሪክ ብዙ ጊዜ ተጠቅሷል ።
- ለ) ሶርያ ፤ ይህ በስተ ሰሜን የሚገኝ አገር በብሉይ ኪዳን ዘመን ዋና ከተማው ደማስቆ ነበር ፤ ነገር ግን በኋላ አንጾኪያ የታወቀና የበለጠ ከተማ ሆነ ።
- ሐ) ፊንቄ ፤ ይህ አገር በታላቁ ባሕርና በሊባኖስ ተራራዎች መካከል የሚገኝ የሁለቱ ታላላቅ ከተማዎች የጢሮስና የሲዶና አገር ነበር ።
- መ) ፍልስጥኤም (ፓሌስቲን) ፤ ይህ አገር ከፊንቄ በስተ ደቡብ ከዓረብ ምድረ በዳና ከታላቁ ባሕር መካከል የሚገኝ ነው ።
- ሠ) ምድረ በዳ ፤ ከፍልስጥኤም በስተ ደቡብ የሚገኝ እስራኤላውያን አርባ ዓመታት ሲዞሩ የነበሩበት ምድረ በዳ ነው ። የሚገኘውም በዓረብ ክፍል ነው ።
- ረ) ምድረ ግብፅ ፤ ይህ ምድር በአፍሪቃ በስተ ሰሜን ምሥራቅ ፤ ከኢትዮጵያ በስተ ሰሜን ምዕራብ በኩል ይገኛል ።

፪ኛ ክርታ
የኖኅ ዘሮች

	የሌዎ ዘሮች
	የካም ዘሮች
	የዶሬት ዘሮች



የጥንታዊ ዘመን ፤ የኖላ ዘሮች ።

(በ፪ኛው ካርታ ላይ ተመልከቱ ።)

የኖላ ሦስቱ ልጆች ያፌት ፤ ካም ፤ ሴም ነበሩ ።

የያፌት ዘሮች ።

የያፌት ዘሮች በዘፍጥረት ም. ፲ ፣ ቁ. ፪ «የያፌት ልጆች» የተባሉ ከሰባት ቤት ሰ.ወርድ ሲዋረድ የመጡ ሕዝቦች የሀንድና የአውሮጳ ዘር ይባላሉ፤ እነዚህም ግሪክ ፤ ጀር መን ፤ ሀንድን የመሳሰሉ ናቸው ።

የካም ዘሮች ።

የካም ዘሮች በአራት ዋና ዋና ነገዶች ተከፋፍለዋል ። የእነዚህ ነገዶች መኖሪያ ቸው አብዛኛውን በአፍሪቃ ውስጥ ነው ።

የሴም ዘሮች (ሴማውያን) ።

የሴም ዘሮች የተባሉትን አምስቱን ትልልቅ ነገዶች የመሠረተ ሴም ነበር ። ከእነ ዚህም ነገዶች ሁለቱ እንደሚከተለው ተጠቅሰዋል —

፩ኛ ክለዳውያን ፤ አርፋክስድ (ዘፍ. ፲፩ ፣ ፲) የክለዳውያን አባት ነበር ። የሕዝቡም መኖሪያ በፋርስ ባሕር ራስጌ ነበር ። አብርሃም የመጣው ከእነዚህ ዘር ነው ።

፪ኛ ነገድ አራም ፤ በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ አራም ሶርያ እየተባለ ይጠራል ። ይህ ነገድ ከከነዓን አንሥቶ በስተ ምዕራብ ወደሚገኘው እስከ ሬንቄ ፤ ከዚያም በስተ ሰሜን እስከ ኤፍራጥስ ወንዝ ፤ በስተ ምሥራቅ ደቡብ እስከ ትልቁ በረሃ ድረስ ያለውን ቦታ ይዞ ነበር ።

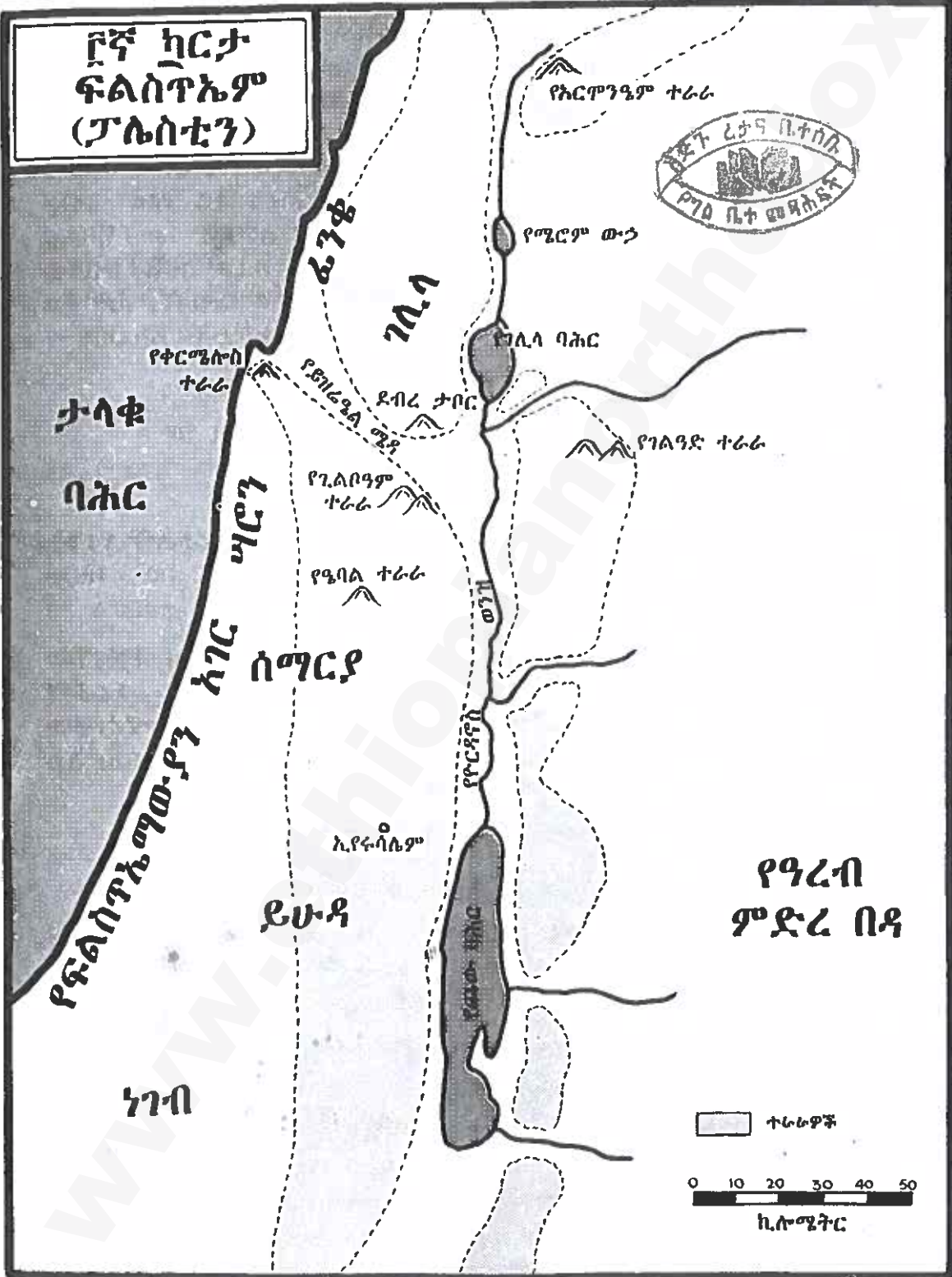
የፍልስጥኤም (ፓሌስቲን) አገር አቀማመጥ ።

(በ፫ኛው ካርታ ላይ ተመልከቱ ።)

ስፋቱ ።

ፍልስጥኤምና ከነዓን የተባሉ ስሞች አንድ አይደሉም ። ከነዓን በዮርዳኖስና በታላቁ ባሕር መካከል ያለውን ምድር ያመለክታል ። ሰሜናዊው ወሰንም የሊባኖስ ተራራ ሲሆን ደቡባዊው ወሰን ደግሞ በረሃው ነው ። ነገር ግን ፍልስጥኤም ሲባል ከነዓንን ብቻ ሳይሆን ከዮርዳኖስ ማዶ ምሥራቅ ያለውንም ክፍለ አገር ይይዛል ። ይኸውም በሰሜን በሊ ባኖስ ተራራ ፤ በምሥራቅ በዓረብ ምድረ በዳና በደቡብ በሲና ሰላጤ የተከበበ ፤ በምዕራብ በኩል ከታላቁ ባሕር ተዋስኖ ስፋቱ በግምት 30,000 ኪሎሜትር ካሬ የሆነ አገር ነው ።

**፫ኛ ካርታ
ፍልስጥኤም
(ፓሌስቲን)**



የተፈጥሮ አከፋፈል ።

፩ኛ የባሕር ጠረፍ ፣ ቆላማ ሜዳ ። በታላቁ ባሕር ጠረፍ አግድም ከላይ እስከ ታች የተዘረጋው መሬት ለጥ ያለ ሜዳ ነው ። በመካከሉ ላይ ብቻ የቀርሟ ሎስ ተራራ ከፍታው ሜዳውን ያቋርጣል ። ከዚህ ተራራ በስተ ሰሜን የሚገኘው መሬት ጠባብ ነው ፣ ነገር ግን ከተራራው በስተ ደቡብ የሚገኘው ስፋት 13 ኪሎሜትር ሲሆን በመጨረሻውም በደቡባዊው ጠረፍ ላይ ያለው ስፋት እስከ 32 ኪሎሜትር ይደርሳል ። ሜዳው በሞላ በጣም ለምለም ነው ፣ ከባሕር ከፍታውም ከ30 እስከ 60 ሜትር ድረስ ይደርሳል ። በዚህ ስፍራ በብሉይ ኪዳን ዘመን ጥቂት እስራኤላውያን ብቻ ይገኙበት ነበር ። አብዛኛዎቹም ደጋ ደጋውን ይዘው ይኖሩበት ነበር ። ሜዳውም በአራት ክፍሎች ይከፈላል —

- ሀ) ፊንቄ ። ይህ ከቀርሜሎስ ተራራ በስተ ሰሜን የሚገኝ አገር ነው ።
- ለ) ሣሮን ። ይህም የሚገኘው ከቀርሜሎስ ተራራ በስተ ደቡብ ነው ።
- ሐ) የይዝሬኤል ሜዳ ።

መ) የፍልስጥኤማውያን ምድር ። ፍልስጥኤማውያን የተባሉ የእስራኤሎች የጥንት ጠላቶች ይኖሩበት የነበረው ከሣሮን በስተ ደቡብ የሚገኝ አገር ነው ። ከዚህ ሕዝብ በተወረሰ ስም አገሩም በጠቅላላው ፍልስጥኤም ተብሎ ተጠራ ።

፪ኛ ከዮርዳኖስ በስተ ምዕራብ ተራራማ ክፍል ። በታላቁ ባሕር ጠረፍ በሚገኘው ስፍራ በቆላማ ሜዳና በዮርዳኖስ ወንዝ መካከል ያለው ስፍራ ተራራማ ነው ። በዚህም ተራራ ሸንተረር ላይ የእስራኤል ሕዝቦች ዋናው መኖሪያቸው ነበር ። ይህም የአገር ክፍል አቀማመጥና የተፈጥሮ አካሄድ ሲታይ በአምስት ተከፋፍሏል —

- ሀ) ከፍተኛው ገሊላ ። (በግምት ከተራራ ሁሉ ከፍታው 860 ሜትር ።)
- ለ) ዝቅተኛው ገሊላ ። (በግምት ከተራራ ሁሉ ከፍታው 560 ሜትር ።)
- ሐ) የሰማርያና የይሁዳ ተራራማ አገሮች ። እነዚህ አገሮች በብሉይ ኪዳን ሲጠቀሱ «የኤፍሬም ተራራ» እና «የይሁዳ ተራራ» ይባላሉ ። በግምት የተራራዎቹ ከፍታ ከ600 እስከ 900 ሜትር ይደርሳል ።
- መ) ዝቅተኞቹ ከራብታዎች ደግሞ በተራራዎቹ ጥግ ጥጉን የሚገኙ ከባሕር ጠለል እስከ 150 ሜትር ከፍ ይላሉ ።
- ሠ) ነጉብ ። በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ የደቡብ ምድር ወይም የአዜብ ምድር እየተባለ የሚጠራው ነው ። ትርጉሙም ደረቅ ማለት ነው ።

፫ኛ የዮርዳኖስ ሸለቆ ። ይህ ሸለቆ መነሻው ከአርሞንዲም ተራራ ሲሆን መድረሻውም የጨው ባሕር ነው ፣ ከፍታውም እያዘቀዘቀ ይሄዳል ። እርሱም የዮርዳ

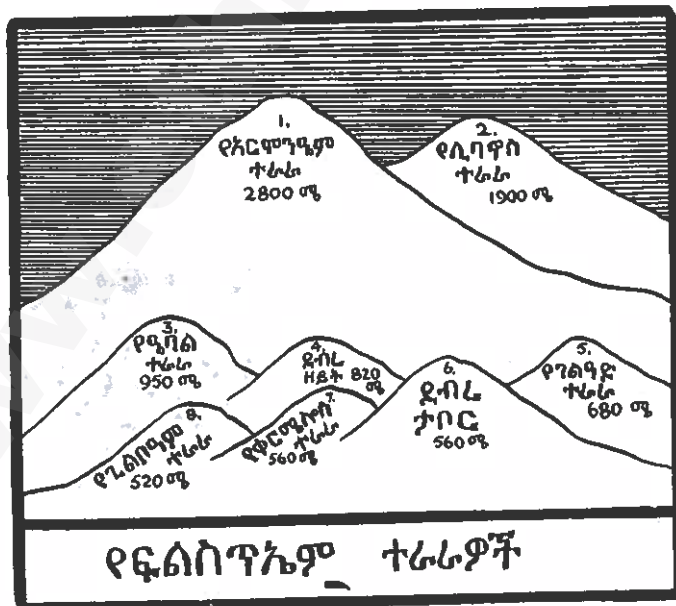
ኖስ ወንዝ እምነጩ ላይ ከባሕር ከፍታው 500 ሜትር ሲሆን በመጨረሻውም በጨው ባሕር አጠገብ ከባሕር ጠለል 400 ሜትር ዝቅ ይላል ። ወደ ሰሜን ከፍ ብሎ ከግራውና ከቀኙ የአርምንጌምና የሊባኖስ ተራራዎች ይገኙበታል ።

የዮርዳኖስ ወንዝ ። ይህ ወንዝ በዮርዳኖስ ሸለቆ በኩል ይወርዳል ። እርሱም ከአርምንጌም ተራራ ተነሥቶ በደቡብ በሜሮም ውኃ በኩል አድርጎ ወደ ገሊ ሳ ባሕር ይገባል ። ከገሊላ ባሕር ተነሥቶ 100 ኪሎሜትር ርዝመት ባለው ገደልማ የወንዝ ሸለቆ በኩል አልፎ በጨው ባሕር ውስጥ ይገባል ። ጠቅላላ ላው የወንዙ ርዝመት 320 ኪሎሜትር ሲሆን የወንዙ ጉን ስፋት በ25 ና በ50 ሜትር መካከል በየቦታው የተለያየ ነው ። በጉዞው መጨረሻ ሲታይ ከምንጩ 900 ሜትር ያህል ዝቅ ብሎ ይገኛል ።

ሦስቱ ሐይቆች ። እነዚህም ሐይቆች የሚገኙ በዮርዳኖስ ሸለቆ ውስጥ ነው ።

- ሀ) የሜሮም ውኃ ። ስፋቱ 5 ኪሎሜትር ነው ። የሚገኘውም በሰሜናዊ ገሊላ ነው ።
- ለ) የገሊላ ባሕር ። ርዝመቱ 24 ኪሎሜትር ሲሆን ጉን 16 ኪሎሜትር ነው ።
- ሐ) የጨው ባሕር ። አቀማመጡ በዮርዳኖስ ሸለቆ በስተ ደቡብ ጫፍ ነው ። ርዝመቱ 72 ኪሎሜትር ሲሆን ጥልቀቱ አንዳንድ ቦታ ላይ እስከ 800 ሜትር ይደርሳል ። ከዚህ በፊት እንደተማርነው ከታላቁ ባሕር ዝቅታው 400 ሜትር ነው ።

የፍልስጥኤም ተራራዎች ።



(ይህንን ክፍል ስታነቡ ከላይ የሚገኘውን ሥዕል እየተመለከታችሁ አጥኑ።)

1. የአርሞንዲም ተራራ ።
ይህ ተራራ የእስራኤል ሰሜናዊ ወሰን ክልል ነው። እርሱም ክርስቶስ ወደ ብሩህነት የተለወጠበት ተራራ ይሆናል።
2. የሊባኖስ ተራራ ።
በዚህ ተራራ ላይ ታላቅ የጥድ ዛፍ ደን ነበር። በአ.የሩሳሌም ውስጥ ለተሠራው ለቤተ መቅደሱ የሚሆን እንጨት የተወሰደው ከዚህ ተራራ ደን ነው።
3. የዔባል ተራራ ።
ሙሴ እስራኤላውያንን ወደ ከነዓን አገር ከመግባታቸው በፊት በዚህ ተራራ ላይ እንደደረሰው የእግዚአብሔርን መሠውያ እንዲሠሩና ቃላተ አሪቱን በድንጋዮች ላይ እንዲጽፉ አዘዛቸው።
4. ደብረ ዘይት ።
ይህ ተራራ የሚገኘው በአ.የሩሳሌም አጠገብ ነው። ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ የተያዘው በዚህ ተራራ ላይ ነበር።
5. የገልዓድ ተራራ ።
ያዕቆብና ላባን የሰላም ኪዳን የተስማሙትና ለኪዳኑም ምልክት የድንጋይ ካብ ያቆሙት እዚህ ተራራ ላይ ነበር።
6. ደብረ ታቦር ።
ሢሳሪን ያሸነፈው የባርቅ ጦር ሠራዊት የተሰበሰበው እዚህ ተራራ ላይ ነበር።
7. የቀርሜሎስ ተራራ ።
ኤልያስ ያቀረበውን መሥዋዕት እንዲበላለት ከሰማይ እሳት ያወረደውና የብዔልን ነቢያት ከንቱ መሆናቸውን ያሳፈራቸው እዚህ ተራራ ላይ ነበር።
8. የጊልቦዓ ተራራ ።
የፍልስጥኤም ሰዎች የእስራኤልን ሰዎች ድል ያደረጉበትና ሳኦልና ዮናታን የተገደሉበት ቦታ እዚህ ነበር።

የአብርሃምና የያዕቆብ ጉዙዎች ።

በአሪት ዘፍጥረት በምዕራፍ 15 መጨረሻ ላይ የመጽሐፍ ቅዱስ ታሪክ ስለጠቅላላው የሰው ፍጥረት መቀጠሉ ቀርቶ ስለ አንድ ሰው ቤተ ሰብ ታሪክ መዘርዘር ይጀምራል። ይኸውም የአብርሃም ቤተ ሰብ ነው።

የአብርሃም ጉዞዎች (በጉዞውም ላይ የደረሰ ታሪክ) ።

፩ኛ ከኡር እስከ ካራን ። (ዘፍ. 11፩ ፡ 32—፴፪)
ኡር የተባለው ከተማ በከለዳውያን አገር በኤፍራጥስ ወንዝ በስተ ደቡብ ሲሆን ካራን በሜሶፖታሚያ አገር የሚገኝ ነበር ። የአብርሃም ቤተ ሰብ ኡርን ለቅቆ አባቱ ታራ እስኪሞት ድረስ በካራን ተቀመጠ ።

፪ኛ ወደ ምድረ ግብፅ (ምስር) መውረድ ። (ዘፍ. 11፪ ፡ 1—8)
አብርሃም ከግብፅ ወደ ቤቴል ተመለሰ (ዘፍ. 11፫ ፡ 6—11) ።

፫ኛ ወደ ኬብሮን መሄድ ። (ዘፍ. 11፫ ፡ 8—13)

፬ኛ የሰዶምና ገሞራ ከተማዎች መጥፋት ። (ዘፍ. ምዕ. 11፳ እስከ ምዕ. 11፶ ፡ 3፱)
እነዚህ ከተማዎች በዮርዳኖስ ወንዝ ሸለቆ በጨው ባሕር አጠገብ የነበሩ ይመስላሉ ። ዛሬ ግን የከተማዎቹ ስፍራ ወዴት እንደሆነ አይታወቅም ።

፭ኛ በቤርሰባዕ መቀመጥ ። (ዘፍ. ምዕ. 8 እስከ ምዕ. 8፮ ፡ 1)

፮ኛ ለመሥዋዕት ይስሐቅን ማቅረብ ። (ዘፍ. ምዕ. 8፻)
ይህም የሆነው በኢየሩሳሌም በሞርያ ተራራ ላይ ነበረ ። ከዚህ ጊዜ በኋላ አንድ ሺ ዓመታት ቆይቶ ልክ በዚህ ስፍራ ላይ ለእግዚአብሔር መቅደስ ተሠራ ።

፯ኛ አብርሃምና ግራ ሲሞቱ በኬብሮን በመክፈላ ዋሻ ተቀበሩ ።

የያዕቆብ ጉዞዎች (በጉዞውም ላይ የደረሰ ታሪክ) ።

፩ኛ ከቤርሰባዕ እስከ ካራን መሸሽ ። (ዘፍ. 8፻ ፡ 1 እስከ ምዕ. ፴)
ያዕቆብ ከአባቱ ቤት ወደ ካራን ሲሸሽ ከኢየሩሳሌም በስተ ሰሜን 16 ኪሎሜትር ርቆ በሚገኘው ቤቴል በተባለ ስፍራ ከሰማይ እስከ መሬት መሰላል ተዘርግቶ በጫፉም ላይ እግዚአብሔር ቆሞ ራእይ አየ ። ካራን ከአገሩ ከቤርሰባዕ 720 ኪሎሜትር ይርቅ ነበር ። እርሱም በካራን ሃያ ዓመታት ቆየ ።

፪ኛ ወደ ከነዓን መመለስ ። (ዘፍ. ምዕ. ፴፩ እስከ ምዕ. ፴፫)

፫ኛ በከነዓን መቀመጥ ። (ዘፍ. ምዕ. ፴፬ ና ፴፮ ፤ ምዕ. ፴፯ እስከ ምዕ. ፵፮)
በቤተ ልሔም አጠገብ ሚስቱ ራሐል ስለሞተችበት እዚያው ተቀበረች (ዘፍ. ፴፮ ፡ 1፻—8) ። የሸመገለውን አባቱን በኬብሮን ተገናኘው (ዘፍ. ፴፮ ፡ 3፯) ፤ እዚህም ተቀምጦ ሳለ ልጁ ዮሴፍ እንደ ባርያ ተሸጠበት ።

፬ኛ ወደ ምድረ ግብፅ መውረድ ። (ዘፍ. ምዕ. ፵፯ እስከ ምዕ. ፶፱)
እዚህ የያዕቆብ ቤተ ሰብ 430 ዓመታት ያህል ተቀመጠ (ዘፍ. 11፻ ፡ ፵) ።

ጅኛ የያዕቆብ ሞት ። (ዘፍ. ፶፥ ፩—፲፬)
የያዕቆብ አስከሬን ከምድረ ግብፅ ተወስዶ ወገኖቹ በተቀበሩበት በኬብርን
ምድር ተቀበረ ።

የእሥራኤል ሕዝብ በምድረ በዳ ዙረት ።

(1270 እስከ 1230 ዓመተ ዓለም)

(በ፩ኛው ካርታ ላይ ተመልከቱ ።)

፩ኛው ጉዞ ፤ ከሪዕምሬስ እስከ ኤርትራ ባሕር ። (ዘፀ. ምዕ. ፲፪ እስከ ምዕ. ፲፮፥
፳፩ ፤ ዘኁ. ፴፫ ፥ ፩—፳)

፪ኛው ጉዞ ፤ ከኤርትራ ባሕር እስከ ሲና ተራራ ። (ዘፀ. ፲፮፥ ፳፪ እስከ ምዕ.
፲፱ ፥ ፪ ፤ ዘኁ. ፴፫ ፥ ፳—፲፮)

በዚሁም ጉዞ ላይ እስራኤላውያን ያረፉባቸው ስፍራዎች የሚከተሉት ናቸው—

- ሀ) ማራ ። በዚህም ስፍራ መራራ የነበረ ምንጭ ወደ ጣፋጭነት ተለወጠ ።
- ለ) ኤሊም ።
- ሐ) የሲና ምድረ በዳ ። የእስራኤል ልጆች እዚህ ሲደርሱ ምግብ በማጣት ፈተና ላይ ወደቁ ። እግዚአብሔርም እንጀራ (መና) ይመግባቸው ጀመር (ዘፀ. ምዕ. ፲፮) ።
- መ) ረፊዲም ። በዚህ ስፍራ ሙሴ ድንጋዩን መትቶ ውኃ አፈለቀላቸው (ዘፀ. ፲፯ ፥ ፩—፮) ። እዚህ ደግሞ እስራኤሎች የመጀመሪያውን ጦርነት አደረጉ ፤ ይኸውም ከዓማሌቃውያን ጋር ነበር (ዘፀ. ፲፯ ፥ ፳—፲፮) ። በዚህ ጦርነት ጊዜ የሠራዊቱ መሪ የነበረው ኢያሱ ለመጀመሪያ ጊዜ እንደተጠቀሰ እናያለን ። ከባርነት ነፃ ከወጡበት ከግብፅ አገር እስከ ረፊዲም ድረስ ጉዞው ሁለት ወር ተኩል ያህል ፈጀ ።
- ረ) የሲና ተራራ ። በዚህ ተራራ በቆዩበት በአንድ ዓመት ጊዜ ውስጥ ያደረጉ አቸው ዋና ዋና ነገሮች እንደሚከተሉት ናቸው—

፩ኛ ሕግን ተቀበሉ (ዘፀ. ምዕ. ፲፱ እስከ ምዕ. ፴፩ ፤ ምዕ. ፴፬) ።

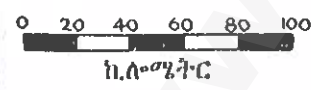
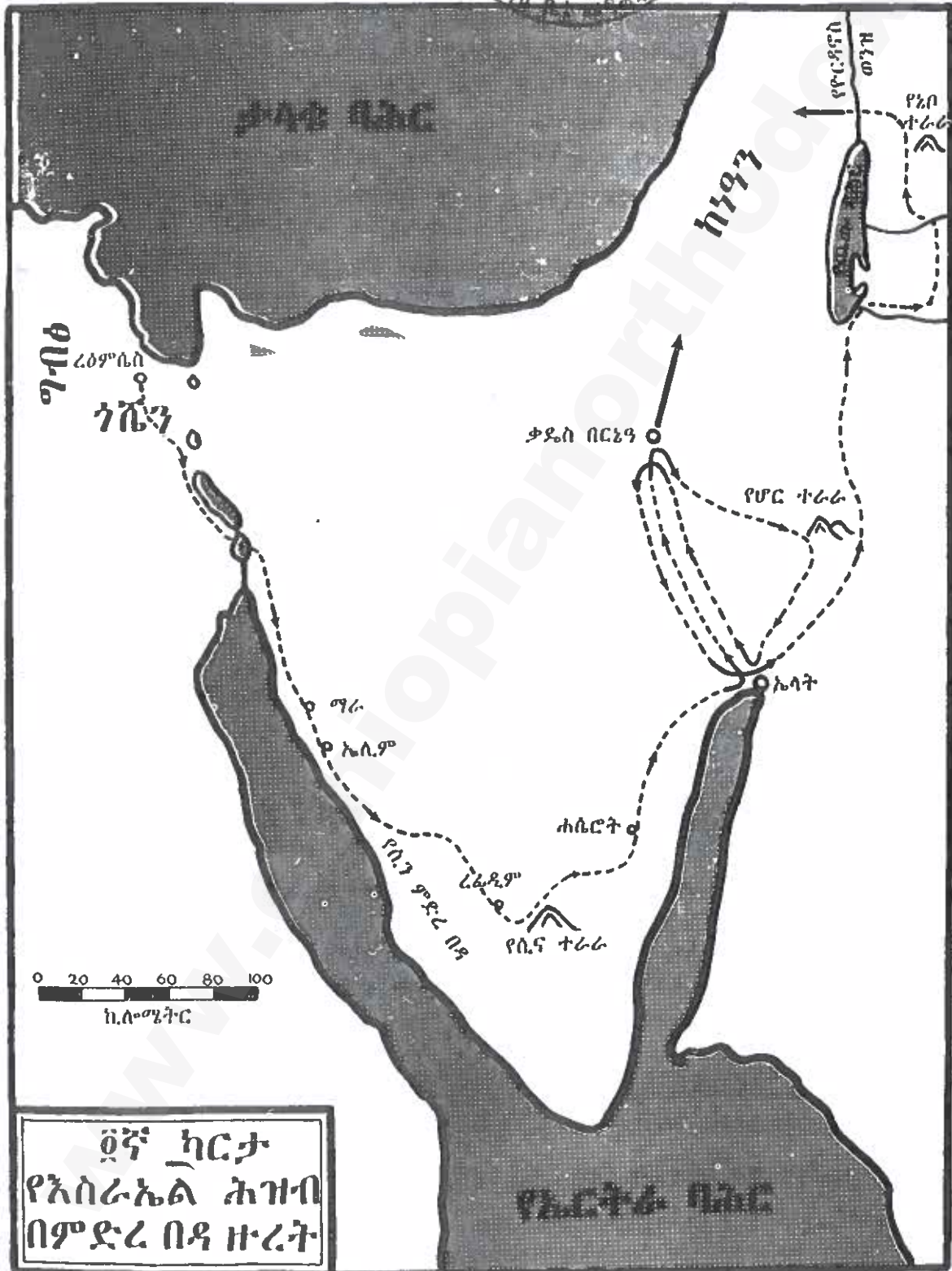
፪ኛ የወርቅ ጥጃ ጣዖት ሠርተው ሰገዱለት (ዘፀ. ምዕ. ፴፪ ፤ ፴፫) ።

፫ኛ «የእግዚአብሔርን ማደሪያ» ሠሩ (ዘፀ. ምዕ. ፴፭ እስከ ምዕ. ፵) ።

፫ኛው ጉዞ ፤ ከሲና ተራራ እስከ ቃዴስ በርኔዓ ።

በዚሁም ጉዞ ላይ ሐሴርት በሚባል ሠፈር ሚሪያም አርንን በማባበል በሙሴ ላይ አመፀች ። እግዚአብሔርም በለምጽ ቀጣት ፤ ግን በሙሴ ጸሎት ተፈወሰች (ዘኁ. ምዕ. ፲፪) ።

በቃዴስ በርኔዓ አሥራ ሁለት ሰላዮች ወደ ከነዓን አገር ተልከው ከካሌብና



፬ኛ ካርታ
የእስራኤል ሕዝብ
በምድረ በዳ ዙረት

ከኢያሱ በስተቀር ሌሎቹ ሁሉ ተስፋ የሚያስቆርጥ ወሬ አመጡ። ስለዚህም ያ ትውልድ (በእግዚአብሔር ያልተማመኑት) ተስፋ ወደ ተሰጣቸው ምድር ሊገቡ አልተፈቀደላቸውም (ዘኁ. ምዕ. 117 ስ 118)።

፬ኛ ስ ፮ኛ እንዲሁም ፮ኛው ጉዞዎች፤ ከቃዴስ በርኔዓ እስከ ሆር ተራራ፣ ከዚያም እስከ ኤላት (ዔጽዮን ጋብር)፤ ከኤላት ወደ ቃዴስ በርኔዓ መመለስ። በመጽሐፍ ቅዱስ እንደምናነበው አሮን በጉዞአቸው መጨረሻ ግድም በሆር ተራራ ሞተ (ዘኁ. ጽ፡ ፳፪—፳፱ ተመልከቱ)። በቃዴስ በርኔዓ የሆነ ታሪክ—ድንጋዩ ውኃ እንዲሰጥ ሙሴ ባለማመንና እግዚአብሔርንም ባለመቀደስ ስለመታው ወደ ከነዓን እንዳይገባ ተከለከለ (ዘኁ. ጽ፡ ፩—11)።

፯ኛው ጉዞ፤ ከቃዴስ በርኔዓ እስከ ኤላት እንደገና መሄድ።

፰ኛው ጉዞ፤ ከኤላት እስከ ዮርዳኖስ።

በዚህ ጉዞ ላይ ሳሉ ሕዝቡ በመርዘኛ እባብ እየተነደፉ በታመሙ ጊዜ እንዲድኑ ሙሴ የናስ እባብ ሰቀለላቸው (ዘኁ. ጽ፩፡ ፩—11)። በዮርዳኖስ በስተ ምሥራቅ ጠረፍ የሆነ ታሪክ—

ሀ) በለዓም ትንቢት እንደተነገረ (ዘኁ. ምዕ. ጽ፪ እስከ ምዕ. ጽ፱)።

ለ) ለሮቤል፣ ለጋድና ለእኩሌታው የምናሴ ነገድ ርስት እንደተሰጠ (ዘኁ. ምዕ. ፴፪)።

ሐ) ሙሴ ወደ ኔቦ ተራራ ወጥቶ ተስፋ የተሰጠውን አገር በሩቁ አይቶ እንደ ሞተ (ዘዳ. ምዕ. ፴፬)።

ፍልስጥኤምን በውጊያ መያዝ።

(ስለ ነገዶች ርስት መከፋፈል በ፮ኛው ካርታ ላይ ተመልከቱ።)

የእስራኤል ልጆች አርባ ዓመታት በምድረ በዳ ከዞሩ በኋላ ሰባት ዓመት ደግሞ ባለማቋረጥ ተዋጉ። አገሩን ለመያዝ ያደረጉአቸው ልዩ ልዩ ውጊያዎች የሚከተሉት ናቸው—

የምሥራቃዊ ፍልስጥኤምን አገር ድል ማድረግ።

፩ኛ ጊልጻድን ድል ማድረግ (ዘኁ. ጽ፩፡ ፳፩—፴፩)።

፪ኛ ባሳንን ድል ማድረግ (ዘኁ. ጽ፩፡ ፴፪—፴፮)።

፫ኛ ምድያንን ድል ማድረግ (ዘኁ. ምዕ. ፴፩)።



የምዕራባዊ ፍልስፍና ስርዓትን አገር ድል ማድረግ ። ይህ ውጊያ ከሙሴ ሞት በኋላ ሲሆን በኢየሱስ መሪነት የተደረገ ነው ።

፩ኛ የመካከለኛውን ክፍለ አገር ድል ማድረግ (ኢ.ያ. ምዕ. ፫ እስከ ምዕ. ፰) ። የተያዙ ዋና ከተማዎች ኢያሪኮና ዓይ ነበሩ ።

፪ኛ የደቡባዊን ክፍለ አገር ድል ማድረግ (ኢ.ያ. ምዕ. ፲) ።

አምስቱ የአሞራውያን ነገሥታት በኢያሪኮና በዓይ የነበረው ኃይለኛ ጦርነት ስለ አሰጋቸው እያየሉ የመጡባቸውን እስራኤላውያንን ለመመከት በአንድነት ተሠለፉ ። ዋናው መሪያቸው የኢየሩሳሌሙ ንጉሥ አደኒጾዴቅ ነበረ ። የእርሱም ተባባሪዎች የኬብሮን፣ የየርሙት፣ የለኪሽ፣ የዔግሎን ንጉሦች ነበሩ ። ዋናው ጦርነት የተደረገው በቤት ኮሮን ነበረ ። አምስቱ ነገሥታት ተማርከው ተገደሉ ። ቀጥሎም ሊብና፣ ለኪሽ፣ ዔግሎን፣ ኬብሮንና ዴቢር የተባሉ ከተማዎች ተያዙ ።

፫ኛ የሰሜናዊን ክፍለ አገር ድል ማድረግ (ኢ.ያ. ምዕ. ፲፩) ።

በስተ ሰሜን በሚሮም ውኃ አጠገብ ከሆነው ውጊያ በኋላ ዋና ዋናው ጦርነት ስለተፈጸመ አገሪቱም ከጦርነት አረፈች (ኢ.ያ. ፲፩ ፣ ፳፫) ።

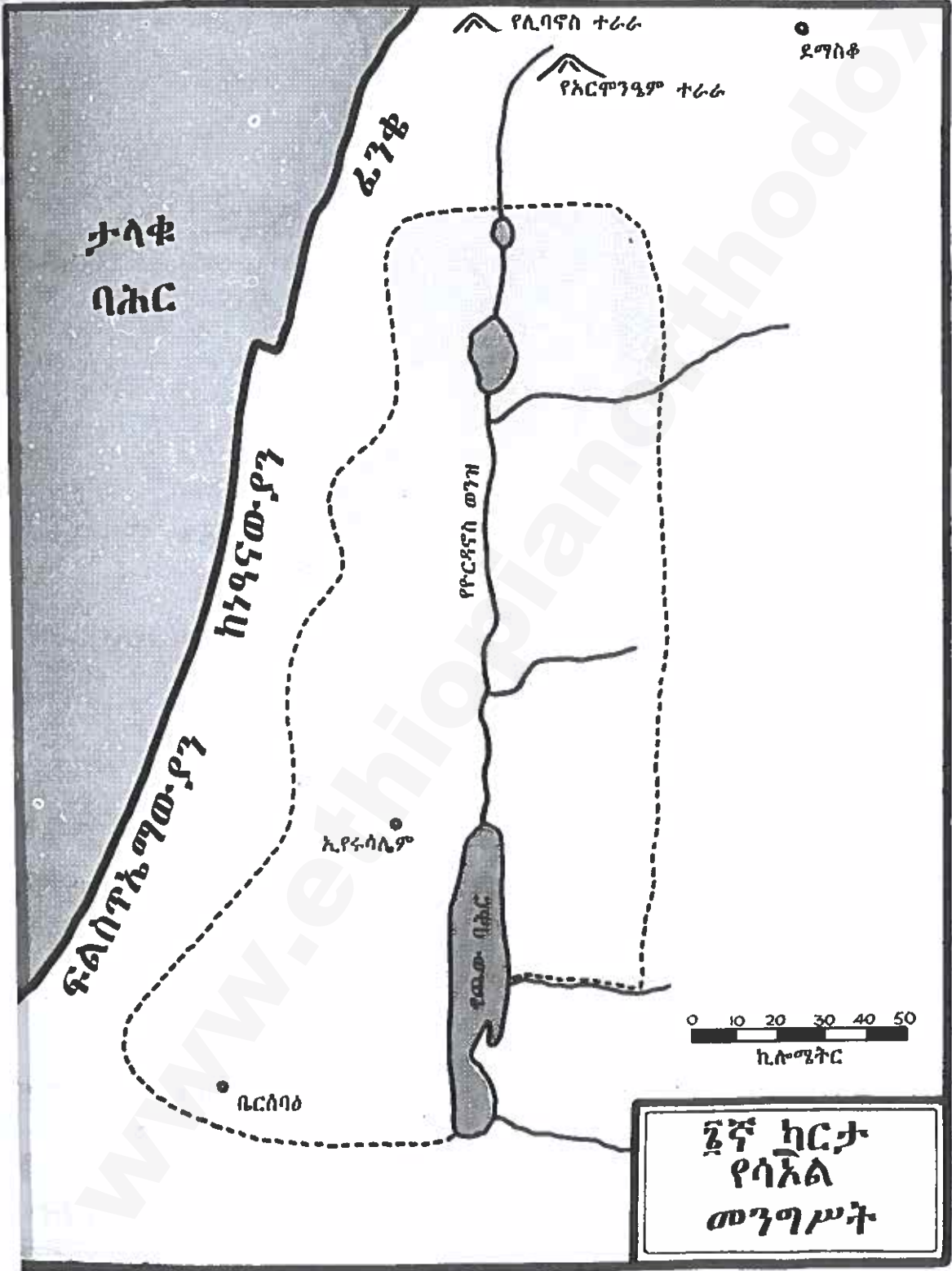
ምንም እንኳን ጠቅላላውን ጦር ድል በያደርጉም የአገሩን ሕዝብ የመውረርና የማጥፋት ተግባር ገና አላለቀም ነበር ። በዘመናዊነት ምዕ. ፩ ፣ ፩—፩ ፣ ፩ና በምዕ. ፲፰ ፣ እንዲሁም በሌሎች ቦታዎች የእስራኤል ሕዝብ ይህን ተግባር እንዴት እንዳከናወኑ እናገኛለን ።

ሳኦል ፤ ዳዊትና ሰሎሞን ።

(በጁኛውና በጁኛው ካርታ ላይ ተመልከቱ ።)

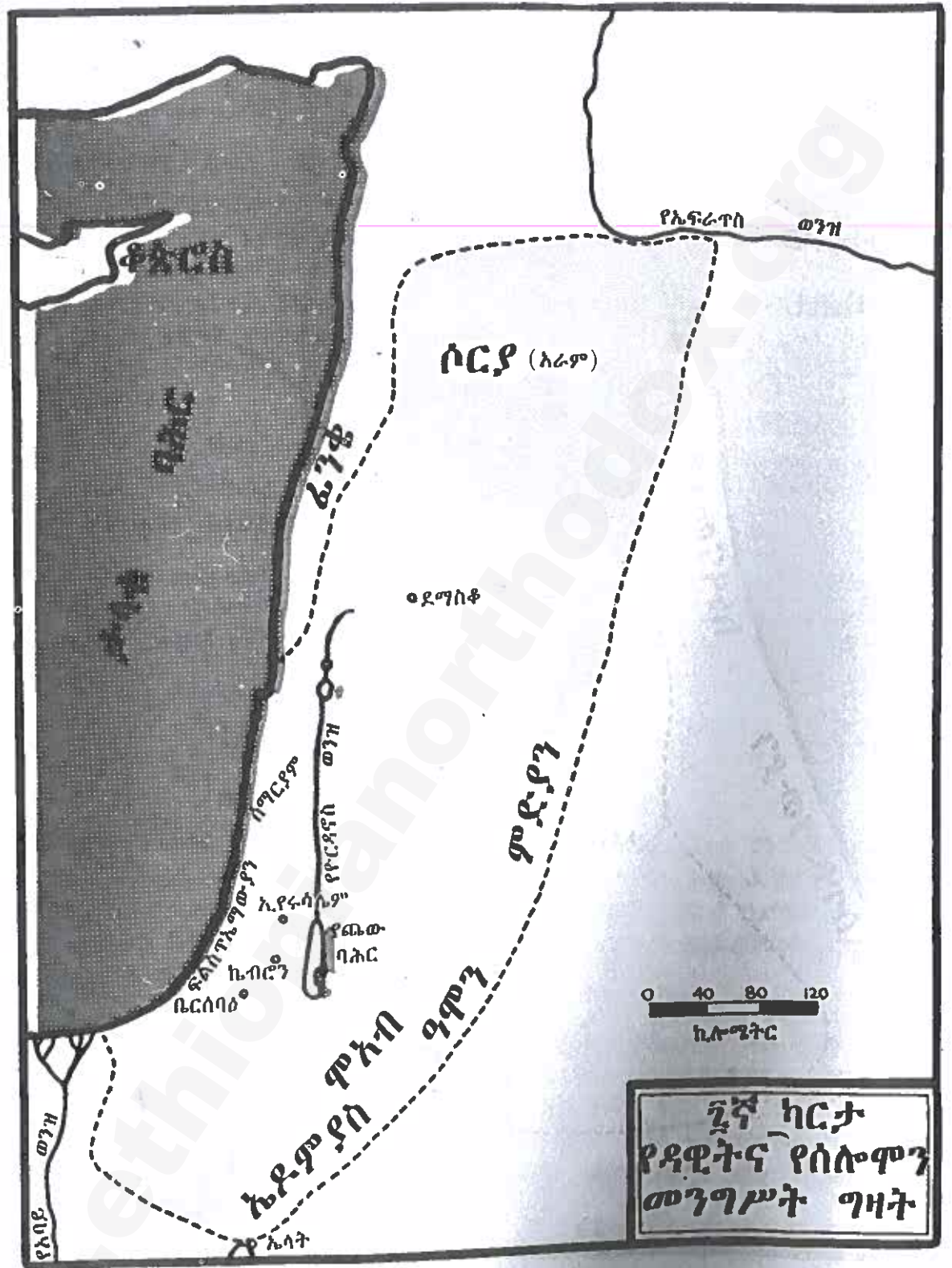
እስራኤላውያን ተስፋ ወደ ተሰጣቸው ምድር ከገቡ በኋላ በአካባቢው የነበሩት ነገዶች ብዙ ያስቸግሩአቸውና ይጨቆኑአቸው ነበር ። በተጨማሪም ጊዜ ሁሉ ሕዝቡን ሊያድን እግዚአብሔር መሳፍንት የተባሉትን መሪዎች ያስነሣላቸው ነበር ። በሆንም በመሳፍንት መገዛትን ስላልወደዱና የረጋ መንግሥት የማቋቋም ፍላጎት ስላደረባቸው ፣ በመጨረሻው ንጉሥ ይሻለፍል በማለት ሳኦልን አነገሡት ።

ሳኦልም ከአካባቢው ሕዝቦች ጋር ብዙ ጦርነቶች አደረገና በካርታው ላይ እንደሚታየው 15,000 ኪሎሜትር ካሬ የሚያህል ስፋት ያለውን አገር ጠቅልሎ ያዘ ። ከዚያ በኋላ ዳዊት ዙፋኑን ወርሶ ለልጁ ሰሎሞን 150,000 ኪሎሜትር ካሬ ስፋት ያህል ያለውን አገር አወረሰው ። የሰሎሞን መንግሥት የሰላም መንግሥት ነበረ ። በእርሱ ዘመን አቁባ ዳዊት ለእግዚአብሔር ሊሠራው አቅዶት የነበረውን የኢየሩሳሌምን ቤተ መቅደስ ሠርቶ ጨረሰ ።



ክንፍ
 ተ
 ጥጊ
 ላ
 77
 ሊያ
 ለመ
 ለመ
 ማ
 ዜያ
 ያለ
 ለ
 ደስ

ጌኛ ካርታ
 የሳኦል
 መንግሥት



የሰሎሞን መንግሥት መከፋፈል ።



(በጾኛው ካርታ ላይ ተመልከቱ ።)

ሰሎሞን በሞተ ጊዜ (በ935 ዓመተ ዓለም) መንግሥቱ በአምስት ክፍሎች ተከፋፈለ፤ ይኸውም—

፩ኛ ሶርያ (አራም) ። ከአርሞንዲም ተራራ በስተ ሰሜን እስከ ኤፍራጥስ ወንዝ ድረስ አንድ ግዛት ሆነ ። መናገሻው ከተማ ደማስቆ ነበር ።

፪ኛ እስራኤል ወይም «አሥሩ ነገዶች» ። ይህም መንግሥት በየሮብዓም በ935 ዓመተ ዓለም ተመሠረተ ። መናገሻው ከተማ ሰማርያ ሆነ ።

፫ኛ ይሁዳ ። ከእስራኤል አገር በስተ ደቡብ ነበር ። እርሱም የይሁዳንና የብን ያምን ርስት ምናልባትም የሰምዖን አካፋይ መሬት ሳይጠቀልል አልቀረም ። የእስራኤልንና የይሁዳን መንግሥታት የሚለየው ወሰን ከኢያሪኮና ከቤትኤል ደቡብ ነበረ ። ዋናው ከተማ ኢየሩሳሌም ነበረ ።

፬ኛ ሞአብ ። ይህ አገር ከጨው ባሕር በስተ ምሥራቅ የሚገኝ ነበር ።

፭ኛ ኤዶምያስ (ኤዶም) ። ይህም የሚገኘው ከጨው ባሕር በስተ ደቡብ ነበረ ።

ከ935 ዓመተ ዓለም ጀምሮ እስከ 842 ዓመተ ዓለም በእነዚህ መንግሥታት መካከል ብዙ ውጊያ ነበረ ።

የምርኮ ዘመን ።

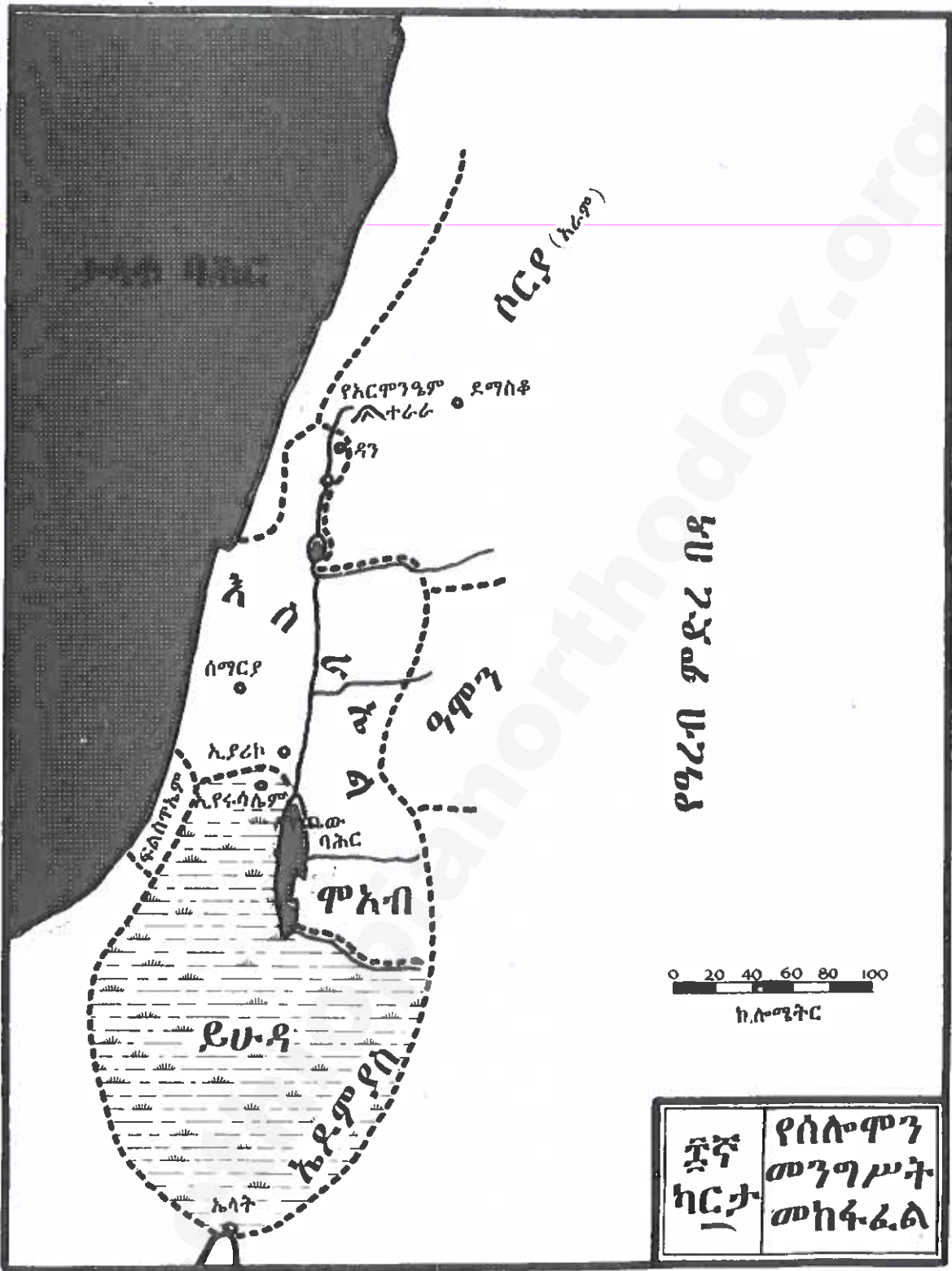
የእስራኤል መውደቅ (742 ዓመተ ዓለም እስከ 721 ዓመተ ዓለም) ።

ከዚህ በላይ በተጠቀሰው ዘመን የተነሣው የአሰር መንግሥት ነበር ። የመንግሥቱም መናገሻ ከተማው ነነዌ ነበር ። እርሱም አስቀድሞ ሶርያን በኋላም ትንሽ ቆይቶ እስራኤልን አሸነፈ ። ሰማርያም በ721 ዓመተ ዓለም ተያዘ ። በመጨረሻውም አሥሩ ነገዶች በምርኮኛነት ተወሰዱ (፪ኛ ነገሥ. ምዕ. ፲፯) ።

የይሁዳ አገር መውደቅ (721 ዓመተ ዓለም እስከ 586 ዓመተ ዓለም) ።

እስራኤል ከተሸነፈ በኋላ የይሁዳ መንግሥት ከአንድ መቶ ዓመታት ለሚበልጥ ዘመን ሳይያዝ ቆየ ። በዚህ በመቶ ዓመታት ውስጥ በይሁዳ አገር የተፈጸሙ ዋና ዋና ነገሮች የሚከተሉት ናቸው—

፩ኛ ንጉሥ ሕዝቅያስ የአገሩን ባዕድ አምልኮ ማስወገድና በሰናክሬብ ተኩብባ የነበረችውን ኢየሩሳሌምን ከአሰር መንግሥት እጅ ማስለቀቅ (፪ኛ ዜና ምዕ. ፱)



ደቡብ ግዳማ

0 20 40 60 80 100
ክ.ሎ.ጌትር

ጽኑ ካርታ	የሰሎሞን መንግሥት መካፋፈል
-----------	-------------------------

እስከ ምዕ. ፴፪) ።

፪ኛ ንጉሥ ምናሴ በአሰራውያን መማረክና የእርሱም መመለስ (፪ኛ ዜና ፴፫፣ ፩-፳) ።

፫ኛ ንጉሥ ዮስያስ አገሩን ለማሻሻል መሞከሩና በመጊደን መሞቱ (፪ኛ ዜና ምዕ. ፴፩ ና ፴፮፣ ፪ኛ ነገሥ. ፳፫፣ ፩-፴) ።

፬ኛ የባቢሎን መንግሥት መነሣትና በኢየሱቱም መንግሥት ጊዜ የናቡከደነጾር የመጀመሪያው የይሁዳን አገር መውረር (606 ዓመተ ዓለም) ። ከዚህ ዘመን ጀምሮ የይሁዳ አገር የባቢሎን ቅኝ ግዛት ሆነች ። ሰባው የምርኮ ዓመታት የተባለው ዘመን መቆጠር የተጀመረው ከዚህ ጊዜ ወዲህ ነው ።

፭ኛ የጼድቅያስ የመጨረሻው የይሁዳ ንጉሥ በናቡከደነጾር ላይ ማመፅ፣ የመንግሥቱ መፍረስ፣ ይሁዳ በባቢሎን መንግሥት መማረክ (586 ዓመተ ዓለም) ። የናቡከደነጾር ኢየሩሳሌምን ፈጽሞ ማጥፋትና የይሁዳም መንግሥት መደምሰስ (፪ኛ ነገሥ. ምዕ. ፳፮) ።

የአሕዛብ የምሥራቅ መንግሥታት ።

በብሉይ ኪዳን ዘመን ከአብርሃም እስከ ዕዝራ ድረስ ባሉት ዘመናት ውስጥ አራት ትልልቅ የምሥራቅ መንግሥታት ተከታትለው ተነሥተው ስለነበረ በየተራ አንዱ መንግሥት ሲወድቅ ሌላው ሲነሣ የፈጁት ዘመን ከ1,500 ዓመታት ይበልጣል ። እነዚህም መንግሥታት እንደቅደም ተከተላቸው ቀጥሎ ተዘርዝረዋል ።

፩ኛ የጥንቱ ባቢሎን መንግሥት ። ይህ መንግሥት ከ2,000 እስከ 1,120 ዓመተ ዓለም ድረስ ቆየ ። ይህም ጊዜ አብርሃም፣ ያዕቆብና ሙሴ የኖሩበት ዘመን ነበር ።

፪ኛ የአሶር መንግሥት ። ይህ መንግሥት ከ1,120 እስከ 606 ዓመተ ዓለም ድረስ ቆየ ። ይህም ጊዜ ሙሴ፣ ዳዊትና ዮስያስ የኖሩበት ዘመን ነበር ።

፫ኛ የባቢሎን (የክለዳውያን) መንግሥት ። ይህ መንግሥት ከ606 እስከ 536 ዓመተ ዓለም ድረስ ቆየ ። ይህም ጊዜ አይሁዶች የተማረኩበት ዘመን ነበር ።

፬ኛ የፋርስ መንግሥት ። ይህ መንግሥት ከ536 እስከ 330 ዓመተ ዓለም ድረስ ቆየ ። ይህም ጊዜ ዕዝራና ነሀምያ የኖሩበት ዘመን ነበር ።

የሮማ መንግሥት ።

(በጸኛው ካርታ ላይ ተመልከቱ ።)

በሚልክያስ ዘመን የብሉይ ኪዳን ታሪክ በሚፈጸምበት ጊዜ በሥልጣን ላይ የነበረው የአሕዛብ መንግሥት ፋርስ ነበር። በኋላም በኢየሱስ ክርስቶስ ዘመን ይኸውም የአዲስ ኪዳን ታሪክ በተጀመረበት ጊዜ የሮማ መንግሥት ዓለምን ይገዛ ነበር። ከብሉይ ኪዳን ታሪክ መጨረሻ ጀምሮ ክርስቶስ እስከተወለደበት ድረስ በነበረው በ400 ዓመታት ውስጥ የሆነውን ታሪክ መጽሐፍ ቅዱስ አያስተምረንም። ነገር ግን በዓለም ታሪክ ውስጥ እንደምናነበው የግሪክ መሪ የነበረ ትልቁ እስክንድር የፋርስን ሰዎች ያሸነፈበትና በኋላም የግሪክ መንግሥት በፈንታው ወደቆ ሥልጣኑን የሮማ መንግሥት የወረሰበት ዘመን ነበር። የሮማ መንግሥት ታላቅ ሆኖ እንዴት እንደተስፋፋ በካርታው ላይ ይታያል።

